

QUADERN.

UN PAÍS DE PARAULES

Traficants de viatges i paraules

Joan Benesiu o el narrador culte, refinat que gestiona el seu relat amb una prosa morosa, digressiva, reflexiva

FRANCESC CALAFAT | València | 25 MAR 2015 - 21:29 CET

Archivado en: Literatura catalana | Literatura | Cultura

Joan Benesiu acaba de publicar *Gegants de gel*, una novel·la inquietant i enlluernadora alhora. Qui és Joan Benesiu?, es preguntarà el lector. Abans de contestar, cal fer cinc cèntims sobre alguns fils que cusen el seu univers narratiu. Joan Benesiu no és Joan Benesiu. El seu nom real és Francesc Martínez Sanchis i el títol del llibre era un altre en una edició autoeditada fa uns mesos abans: *Els passejants de l'illa de Xàtiva*. El canvi del títol és motivat per la necessitat de tenir més pegada, però el canvi de nom i de títol ja ens assenyalen que la literatura de l'autor ens aboca al tema de la identitat, a la invenció d'altres identitats o mons, a la recerca del viatge permanent. Aquestes idees ja feien acte de presència en la seua primera novel·la, *Intercanvi* (2007), que ofereix molts vasos comunicants amb l'actual: referents literaris i cinematogràfics, algun personatge...

Cal confessar, abans de tirar endavant, que aquest lector va ser cec davant de les potencialitats que oferia el primer llibre de Joan Benesiu (o hem de dir Francesc Martínez Sanchis?, que era com signava). En la cursa per a fer-lo visible, la persona que ha bregat tot el que ha pogut i més ha estat l'escriptor Manuel Baixauli, autor del pròleg que encapçala la novel·la. La literatura té la virtut d'oferir als lectors despistats una segona oportunitat. Cal aprofitar-la. En *Intercanvi* cuegen els trets que engreixen *Gegants de gel*. Ara bé, la novel·la no és només una depuració de les febleses de l'anterior. És una maduració i un eixamplament de mirada i de recursos.

El narrador i un dels protagonistes de *Gegants de gel* és un "malalt de literatura". No ho diem perquè pugem entendre la lletra impresa com a pur joc o exhibició. El joc existeix, perquè forma part del joc del discurs, però per al narrador la literatura és una plataforma per a comprendre les coses, de trobar perspectives noves a allò que es veu o es viu. La ficció i el pensament esdevenen així eines de comparació, d'indagació i d'imaginar mons possibles a partir de personatges o fets entrevistats. El narrador arriba a dir que la seua vida és subsidiària, que viu "a expenses de les aventures dels altres". Però aquesta manera d'"entretenir" la seua vida potser siga una via de no voler pensar en la seua sort concreta. Ho és de vegades, però sovint és una cinta d'interrogacions, de voler anar més enllà. El narrador, per aquest motiu, no amaga les cartes, les ensenya i diu els autors que l'interessen, on trobem des de narradors i pensadors a cineastes i pintors, passant per cantants de pop o cançons de tango. El narrador és una esponja, que fa seues les mirades i les idees dels altres. La literatura, la cultura en general, és un gaudi, però també un aprenentatge i un interrogatori permanent. Joan Benesiu esmenta molts noms. Podríem remarcar les figures, per posar-ne només unes poques, de Roberto Bolaño, Enrique Vila-Matas i Ernst Jünger, però sens dubte la connexió més afí, si més no a primera vista, és W. G. Sebald, perquè en un mateix traç narratiu integra narració, crònica de viatge, biografies fictícies, somnis, passatges assagístics, sovint amb un vernís filosòfic –sense ser mai fosc–, relat policíac, combinat amb material fotogràfic. Tot plegat, el tràfic de referències és tant fecund que esdevé un cant al llenguatge, ja que representa el seu triomf davant de la descomposició progressiva del món, que tant obsedeix el narrador. Algú va dir, em sembla que Wittgenstein, que qui "puga parlar, pot dir esperança, i viceversa". Parlar ací d'esperança pot ser excessiu, però els personatges persegueixen alguna resposta o algun indici per imprecís que siga.

Si el protagonista de *L'emperador* de Jordi Coca era un *homo viator* medieval, el nostre narrador és un viatger contumaç, una mena de pelegrí que encara no cerca res en concret, és un caçador d'històries, de vivències i de situacions. L'anada a altres geografies és alguna cosa més: és un viatge amb el seu cos, però també amb la memòria i així ens trobem de sobte

El narrador arriba a dir que la seua vida és subsidiària, que viu "a expenses de les

enmig d'una biblioteca ambulant de la vida, de la literatura i de la història. "aventures dels altres" *Gegants de gel* ens transporta a l'Argentina, a la zona de la Terra del Foc, en concret a la ciutat d'Ushuaia, al punt més extrem del pol sud. Els dies de Nadal, al voltant d'una taula d'un local anomenat Katowice, nom d'una ciutat polonesa, es reuneixen una sèrie de personatges que fugen o cerquen alguna resposta. Els personatges (un francès, un anglès, un mexicà, un xilè, un espanyol i la propietària polonesa) es disposen a narrar els seus drames, ja que l'anonimat de trobar-se a la punta del món ajuda a mostrar-se i a abocar als altres peripècies esgarrifoses. Aquesta situació em recorda alguna història d'alguns escriptors àrabs, que fan córrer mons de boca en boca. Els periples personals i les històries contades configuren un conjunt de viatges dantescos o al·legòrics, on troben algunes "raons" o "desraons" del món, i també les derives de la identitat personal, però també de les identitats europees i sud-americanes. El lligam de les evocacions personals i de l'art de memòria afectiva i creativa, amb les vincles amb el temps i les seues connexions d'identitat entre les persones i èpoques i objectes i llocs permet a Joan Benesiu bastir a partir d'unes quantes històries un fris d'univers complex i potent.

El narrador és personatge culte, refinat que gestiona el seu relat amb una prosa morosa, digressiva, reflexiva. L'estil, sovint, és auster, analític, però no sempre, ja quan li convé engega tensions diverses per pujar la temperatura del relat. El narrador, com alguns dels altres personatges, tenen un punt de melancòlic, no gens fàcil de precisar i es percep en el fet que no es troben a gust o se senten asfixiats en el seu lloc o als llocs on van. Són personatges desplaçats, erràtics i envoltats d'una profunda soledat amb la voluntat de meditar o buscar alguna via d'escapament. Aquest deficiència melancòlica es manifesta en el narrador en la urgència de fer coses, encara que siga erràticament. Això es veu, posem per cas, en les passejades nocturnes per magatzems abandonats que reforcen el desencís del narrador, ja que considera que la fugida a la frontera més allunyada que fan els europeus fatigats del propi esgotament no representa cap solució de res, només es troben amb "la victòria del no-res". Siga en l'estudi de les arrels familiars com en el viatge, el narrador veu el món com un mapa de missatges compost per un llenguatge secret. Per això mira de localitzar indicis en tot. La seua manera de veure les coses l'aboca al pessimisme, però alhora l'obliga a iniciar de nou el seu viatge erràtic.

Es perceben trets de notable elevació literària en la mirada de Joan Benesiu en *Gegants de gel* que, amb el joc de contrapunt i una intensitat efectiva, sobretot a partir del segon relat, basteix un potent ventall de viatges, alguns d'agònics, plens de replecs, que converteixen el periple a l'extrem austral en un mirall de nostre present. I la lectura esdevé una experiència gens corrent entre nosaltres. Una llarga aventura.